

GEDİZ

İÇİNDEKİLER

Gediz ve Biz

Manisa Tarihine dair vesikalar

Folklör ulusal bir kaynaktır

Manisa (Şiir)

Gediz (Şiir)

Manisada Folklör tetkikleri

Manisada maarif çalışmaları

Manisa Halkevi neşriyatı arasında

Manisa Halkevi sahnesinde Abdal ve
Hissei Şayia

Büyük bir, kadirşinaslık

Halkevi çalışmaları

M. Azmi Önakin

M. Çağatay Uluçay

Fehmi Erdoğan

N. Nafiz Edgüer

Cezmi Tahir

Avni Altınar

Cemal Onoğur

İ. Gökçen

A. Öner Türk

* *

Gediz

SAYI: 62

Mart 1943

Cilt :6

GEDİZ

Yazı İşleri Direktörü
Çağatay Uluçay

Sayı : 62 Mart/1943
AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

İmtiyaz Sahibi
M. Azmi Önakin

GEDİZ ve BİZ

Yazan : M. AZMİ ÖNAKIN

Bu sayısı ile 5. cildini tamamlamış olan evimiz dergisi Gediz, bazı sebebler altında son sayılardaki neşriyatında bir takım arızalarla karşılaştı ve bir müddet muntazam çıkamadı. Araya fasılalar girdi. Maddî ve ziyet, dünya buhranı, kâğıt durumu, elemanlarının vatanî vazife için silâh altına çağırılması bu sebeblerin başında geliyordu.

Şimdi yeni düşüncelerle ve yeni bir şekil altında elimizden geldiği kadar aradaki bu fasılayı ve eksikliği gidermeğe çalışacak ve uğraşacağız. Bu maksatla dergide ufak, tefek bazı değişiklikler yapmağa karar verdik.

Herşeyden önce yazı kadromuzun, genel sekreterliğimizin yüksek irşat ve direktiflerindeki esaslara daha çok sadık kalmasını temine gayret edeceğiz. Bunun için:

A — Mahallî lisan araştırmaları, millet ve yurt sevgisini, inkilâp heyecanını kuvvetlendiren ve partimizin ana fikirlerini belirten, millî kahramanları tanıtan ve serdiren,

B — Mahallî tarih ve hususiyetleri aksettiren, büyük milletimizin ölmez eserlerini tanıtan, güzel sanatları serdiren,

C — Türk sosyetesinin değerini ve sağlam esaslarını tebarüz ettiren, iktisat ve ziraat alanındaki durumumuzu tesbit eden,

D — İnkilâbımızın halk için faydalı gelişmelerini halkın ruhuna sindiren, halk terbiyesile alâkadar olan,

E — Bulaşık ve sosyal hastalıkların ferdî cem'î ve irsî zararlarını gösteren, sporun öneminden ve çeşidinden bahseden,

F — Köycülüğümüzü ve köy kalkınma davamızı güden, faydalı eserleri tanıyan, tanıtan ve halkevleri çalışmalarından haber veren ve bir kelime ile bizden ve işimizden bahseden yazılara bilhassa sahifalarımızda geniş yer ayırmağa en büyük gaye bileceğiz.

Sahifelerimizin kudretimiz nisbetinde aynı hali muhafaza etmesine, sütunlarımızda daha çok imza ve daha çeşitli mevzuların konulmasına ve her halde Gedizin belli gününde okuyucularının elinde bulunmasına çalışmak dileklerimiz arasında ola-

BİMARHANE VE MACUNA DAİR BAZI VESİKALAR (1)

Yazan : M. ÇAĞATAY ULUÇAY

Manisa Orta okul tarih öğretmeni

VESİKA - 1

Terkib-i macun-i hekimbaşı Bostan Çelebi bimarhanede istimal iylediği macun-ı mücerrebtir			
Zencefil	Karanfil	Mestaki [2]	Reğvanit
dirhem	dirhem	M	dirhem
Ma	Ma	Ma	20

İki adem miktarı ilâç macun olunub ba'dehu üçer dirhem isti'mal oluna Amma balın köpüğü alınub ısıcaklığı.... [3]

Zencefil	Lisan-ı asfur [4]	Nev'i diğer		
M	M	Havlican	darçın	Dekik Leb-lâb [5]
Ma	Ma	Ma	Ma	Ma

Macun sabık gibi bihti olub bir miskal isimal oluna [6]

[1] — Buna ait yazımız için Gediz'in 57 nci sayısına bakınız.

[2] — Sakız

[3] — Diğer kısım yırtık.

[4] — Serçe kuşu dili

[5] — Leblebi unu.

[6] — Bu vesika, 959.H. — 1551/1552 sicillerinde kayıtlıdır.

İktir.

İçinde bulunduğumuz bugünkü dünya şartları karşısında her sahada durmadan daima ileriye koşmak, didinmek, mücadele etmek ve başarmak mecburiyetile karşı karşıyayız... Hayat yürüyen, değişen bir varlık olarak içimizde ve muhitimizde çeşitli değişikliklerle hergün biraz daha iyiye ve ileriye doğru bizi de çekip götürmektedir. Mücadele için koşan dünya, durmadan değişen herşey hayata karşı bizi daha çok bağlamakta kafalarımızı daha işlek, irademizi daha tetik bir hale koymaktadır.

Her meslek ve işadınının bu yürüyüşe uyarak vatan ve millet hizmetinde payına düşeni yapması lâzımdır. Unutmamalıyız ki halk hizmetleri bilhassa bugünkü şartlar altında hizmetlerin en ülvisidir.

Gediz, bu vadideki fikir borcunu ödeyerek bahtiyar olmağa ve Aziz cumhuriyetimizin kurucu ve yapıcı vasıflarından, partimizin ana prensiplerinden ilhâm alarak asıl Gediz gibi feyizli ve bereketli olmağa çalışacaktır.

Bu işini yaparken yalnız Manisa Halkevi elemanlarından değil, kazalarımızdaki Halkevlerinin gayretli üyelerinden de yardım isteyeceğiz, çünkü Gedizi yalnız Manisa Halkevinin değil, aynı zamanda vilâyetimiz Halkevlerinin dergisi haline getirmegi düşünüyörüz.

Maksat ve gayelerine uygun her yazıya sahifelerini açık tutan Gediz, bütün arkadaşların yakın alâkasile büyüyecek, serpilecek ve verimli olacaktır.

Dileğimiz emelimizdir. Mükâfatı hepimizin olacaktır.

Akza Kuzat-il-müslimin Evlâ vülât-il-muvahhidin. madin - il - fazlı vel - yakın hüccet - il - hekkî alel-halkı cemain varısı ulum - ül - enbiyai vel - mürselin el muhtas bimezidi inayet - il - melik - il - muin Mevlâna Manisa Kadisi zidet fezailuhu Tevki - i refi - i hümayün vasıl olicak malûm olaki iftihar - ül - havassi vel - mukarribin bab - üs - saadetim Ağasi olan Zülfikâr Ağa dame ulüvvühu Dergâh - ı Muallâma arzihâl gönderüb kaza - i mezburda vaki müşarünleyhin naziri olduğu merhum ve mağfurun leh suitan Süleyman Han tabe serahunun valide - i mükerremeleri merhume ve mağfurunleha Hafsa sultan tabet serahanın evkafı darıışifasında beher sene bimarın ve hastagân muhtacin için vâkıf - ı mezbur vakfiyye - i ma'mulün bihasında nevrüz - ı sultanide hekimbaşı olanlar tabh iyleyüb ber mucib - i şart - ı vâkıf tevzi' ve taksim iyleyüb fazla kalursa ol vilâyette muhtacin olanlara vire deyu şart ve tayin itmişken vilâyet - i mezbure âyanından her biri üçer dörder vakfiyye macun tayinimiz vardır deyu Hakim başlardan hilâf - ı şart - ı vâkıf cebren ve kahren almalarıyla evkaf - ı mezburenin Darıışifasında olan bimarın - ı hastagâne kifayet etmeyüb külli gadr ve taadi eyledikleri ceildenn vech - i meşroh üzre bimarın - ı hastagâne muhtacinden fazla kalub macun ol vilâyette sakin olan âvanın macun taleb iden kimesnelere şart - ı vâkıf mucibince beşer onar dirhem miktarı macun verilüb ziyade macun tabh ettirilmeyüb şart - ı vâkıfa taaddi ve tecavüz idenler men'ü def' olunmaları babında emr - i şerifin verilmek recasına arz eyledüğü şart - ı vâkıf mucibince amel olunmak fermanın olmuşdur. Buyurdum ki hükm - i şerifimle vusûl buldukta bu babta sâdır olan ferman - ı Celil - il - Kadrim ve vakfiyye - i ma'mulün biha mucibince amel idüb min baad şer - i şerife ve şart - ı vâkıfa ve emr - i hümayunuma muhalif kimesneye taaddi ve tecavüz ettirmeyüb inat ve muhalefet üzre olanları isim ve resimleriyle vukuu üzre yazub Dergâh - ı muallâma arz eylesin Husus - ı mezbur için tekrar emrim varımlu eylemiyesin Şöyle bilesin alâmet - i şerife itimat kılasın. Tahriren fi evayil - i Zilhicce - tüş - şerife Liseneti erbaa ve seb'ine ve elf. [7]

Bi makamı
Edirne
Elmahsusa [8]

[7] — 1664 yılı birinci kanun ibtidalari.
[8] — 1074 yılı Manisa mahkemei şer'ie sicilleri

VESİKA - 3

Tabiblik - i evvel Darıışifa - yı Hafsa sultan der Manisa zıkr olunan tabiblik vazife - i muayyenesile İbrahim paşa sarayının tabib - i sanisi olan Mustafa için mahal ve müstahaktır deyu verilmek recasına bilful Hassa hekim 'ağ' olan mevlâna salih efendi arzermeyin mucibince verilmek fi gurrai receb sene erbaa ve seb'ine ve elf [9] 1666

VESİKA - 4

Akza kuzat - il - müslimin - evlâ vülât - il - muvahlidın mâdim - ül - fazlı vel - yakın hüccet - ül - nakki alel - halkı cemain varısı ulum - il - evliyai vel - mürselin el - muhtas bimezidi inayet - el - melik - il - muin mevlâna Manisa kadisi zidet fazailuhu tevki - i refi - i hümayün vasıl alıcak malûm olaki Dergâh - ı muallâma arzihâl idüb mezkûr mahmiyye - i Manisa'da vaki merhum ve mağfurunleha Hafsa sultan bina eyledüğü darıışifanın hekim başısı olub zikrolunan darıışifanın hüddamları tamamen vazifelerin alub lakin eda - yi hizmet etmeyüb kendu kâr - i kisiblerinde olub mariz olan müslümanlara hizmet eder kim'sne bulunmayub gadr olduğun bildirüb olmakulelerin ve mahlûl gedik - leri mahal ve müstahak olan kimesnelere tevcih olunmak için arz olunmak babında emr - i şerifin reca eyledüğü ecilden olmakuleleri mahlûl olan ve terk - i hizmet idenlerin şer'an azli lâzım geldikte yerlerine müstahak olanları vukuu ile arzedüb cümlesin hizmetinde istihdam ettirüb şer' ve kanun üzre amel olunmak babında ferman - ı âlişanım sâdır olmuşdur Buyurdum ki hükm - i şerifimle vusûl buldukda bu babda sâdır olan ferman - ı celil - ül - kadrim mucibince amel edüb husus - i mezbure mukayyed ve vakfiyye - i ma'mulün bihaya nazar edüb göresin arzihâl olduğun üzre ise vak - fı mazbur hüddamından fevt olub ve azli icab ider kimesnelerin yerlerine ber mucibi şart - ı vâkıf mahal ve müstahak olanlara tevcih olunmak için arz eyleyüb şer'i şerife ve şart - ı vâkıfa ve emr - i hümayün uma muhalif kimesneye iş ettirmiyesiz şöyle bilesiz alâmeti şerife iümad kılasız Tahriren fievyil - i şehr - i muharrem Liseneti hamse ve seb'ine ve ef. [10] 1664

Bimakamı
Edirnd [11]

[9] - 23 - 12 - 1666

[10] - 1664 yılı Temmuz sonları ile ağustos iptidalari

[11] - Aynı yıl, Manisa mahkeme - i şer'ie sualleri.

FOLKLÖR ULUSAL BİR KAYNAKTIR

Yazan : FEHMİ ERDOĞAN

Yurdumuzda ilk defa folklör mevzuuna parmağını koyan büyük mütefekkir ve vatansever Ziya Gökalptir. O, omzuna heybesini eline alarak, sırtına abasını alıp bütün yurdu köy köy dolaşmak orada saklı olan Türkün asırları içine alan, birçok inanışlarını, geleneklerini öğrenerek içinde da-ima kaynayan, ulusal aşkını doyurmak istemişti.

Ne yazık ki yurd bu hakiki evlâdının ayak izlerini bağrında taşımadan ölüm onu yanına aldı.

Cumhuriyetimizin her türlü gelişmede halkın işteğini, her türlü ihtiyacını göz önünde tuttuğu gibi Folklörü de, bütün yayın vasıtalarıyla yurda cihana tanıtmaya yolunda örnek olmaktadır. Devletin bu rehberliği bize şuurumuzun en derin noktalarına kadar aydın hedefler çizmekte ve bu hakiki kaynaktan faydalanma yolunu öğretmektedir.

VESİKA - 5

Tabiblik - i evvel Hafsa sultan der Manisa zikrolunan tabiblik ehl - i ilim ve mahal ve müstahak olan mehmet efendiye vermek recasına bil - fiil hassa hekim başı olan Salih efendi arz etmekle mucebince vermek

Fi 9 eemaziyyülevvel senete seb'a ve seb'ine ve elf [12] 1666

VESİKA - 6

Akza kuzar - il - müslimin Evlâ vülât - il - muvahlidîn mâdin - ül - fazlı vel - yakîn huccet - el - hakkı alel - halkı cemain varisi ulûm - ül - evliya - i vermüselim el - muhtas bimezidi inayet - el - melik - il - muin mevlâna manisa kadısı zidet fezaillühu sevki - i refi - i humayun vasıl olıcek mâlûm olaki südde - i saadetime mektub gönderüb medine - i manisa'da vaki dârişşifanın berat - i şerifimle hekim ve cerrahi olan dârende - i ferman - i humayun Ahmed meclis - i şer'i şerife varub mezbur üstada hizmet edüb ve ilmi tıb ve Cerrah başı marifetleriyle dârişşifanın umuruna hekim ve cerrah'vanasb olunub nice mariz ve mecruh devasından

Bu böyle iken ben bu satırlarla Halk bilgisi işiyle uğraşan Vatandaşlara şunları tavsiye edeceğim;

Halk bilgisi geleneklerin, örflerin, geri inanışların karşılaştırılması ve bunların arasındaki benzerliklerin bulunması çeşit irki bağları meydana koyan bir bilgidir. Bunun için memleketin her yanında folklöre icabeden kıymeti verirken onu olduğu gibi yayma hevesine düşmekten bir an kendimizi alıkoymalıyız. Onu yurdun diğer bölgelerinde rastlanan benzerleriyle karşılaştırmalı, Senelerin bozucu, yıkıcı, toza dumana karıştıracı tesiriyle ahlâmı kaybetmemiş olmasına bakmalı, eğer bozulmuşsa onu Türk harsına uygun bir şekilde düzenledikten sonra yaymalıdır.

Ben bu iş üzerinde 7 yıldan beri uğraşıyorum. Vardığım sonuç şudur: Yur-

bil avnillahi taala ifakat bulub dahlolunmaz iken., ve..ve nam kimesneler üstada hidmet etmeyüb ilmi-tib ve cerhde bildikleri yağıken bilâ berat ve bilâ temessük bunun umuruna karuşub kârına muzaya-ka ve nice kimesneyi emraz-ı maraziyyeye düşürüb ihtilâlden hâli olmadıkların bildürüb emr-i şerifim reca eyledigin arz etmeğin buyurdumki hük-m-i şerifimle vardıkta husus-ı mezbura hakkı adl üzre takayyüt edüb göresiz arz olunduğu üzre zikrolunan dârişşifada bil-fiil beratı şerifimle hekim ve cerrah olub eda-i hidmet iderse min baad mezburları bilâ berat ve bilâ temessük bunun umuruna dahlt ettirmeyub men'ü def eyleyesin şer'i şerife ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye iş ettirmiyesiz eslemiyeni yazub arz edüb hususumezbur için bir dahi emir-i şerifim varımlu eylemiyesin şöyle bile-sin alâmet-i şerife itimat kılasın tahriren fi evasıt-i eemaziyyül ahire liseneti tis'a ve semâine ve elf. [13] 1678

[12] 8-11/1666. aynı yıl manisa mahkeme-i sicilleri

[13]- 1678 yılı haziran iptidaları.. Aynı yıl manisa mahkeme - i şer'iyeye isicilleri.

yurdumuzun batı Anadolu, Marmara, Trakya, Ege, Antakya bölgeleri müstesna, diğer bölgelerinde zengin Halk bilgisi mahsûlüne rastlanır. Buralarda ve yukarda saydığım yerlerde az da olsa halk-bilgisini incelerken onu bir san'at gözüyle süzdükten inci ve altınlarını meydana koyduktan sonra temâyaya arz etmelidir. Bu arada sırası gelmişken Halkbilgisinin uğraşacağı kadrolarında hemen arz edivereyim.

- 1 — Elbiseye dair halk bilgisi
- 2 — Eve dair halk bilgisi
- 3 — Ev eşyasına dair halk bilgisi
- 4 — San'atlara ve mesleklere dair halk bilgisi
- 5 — Elbiseye dair halk bilgisi
- 6 — Gıdava « « «
- 7 — Adetlere « « «
- 8 — İtikatlara « « «
- 9 — Bilgiye « « «
- 10 — Şiire « « «
- 11 — Temâyaya « « «
- 12 — Hikâyeye « « «
- 13 — Musikiye « « «
- 14 — Raksa « « «
- 15 — Hukuka « « «

Bu onbeş çeşit halk bilgisi Türk şahseserinin mayası olacaktır. Vatanın her köşesinde yurd aşkile folklöre gösterilen alâka çok memnunluk vericidir. Fakat her, tutuşan kalbin sarfettiği emek tarihin kıymeti eliyen süzgecinde bir tortu değil bir inci, bir yakut olarak Milli edebiyattaki yerini bulmalıdır. Şüphesiz bu kolay bir iş değil. Biraz yorulmak uğraşmak ister.

Dünya edebiyatının en büyük şahseserleri hep esraali kuvvâtini folklörden almıştır.

İşte Faust Göte'nin çocukluğunda duyduğu halk hikâyesinden mevzuunu almıştır. İşte (Nibelungen) Alman destanı, Zıgfirit gibi harikul'ade kahramanı Türk Destan ve menkibesindeki kahramanlara benzetmektedir. İşte Evliya Çelebi seyahatnamesini büyültün sır hep aynı kaynaktan kuvvet aldığı için değil mi?

Türk tiyatrosu eğer orta oyunu ve karagözün bir tekâmülü olsaydı zamanımızın tiyatrosu dünya şahseserleriyle boy ölçüşen bir mevkide olacaktı.

Şunu tebarüz ettirmek isterim ki folklör'ü ele alıp ham madde olarak vermek, onu aynen

Manisa

Nahit Nafiz Edgüer

Yüksek dağların karlı, pek dumanlı bakışın.
Sanki göklere hasret, o hicranlı bakışın
İri bir kartal gibi, ne de şanlı bakışın
Asmanda üzümlerin altın bir el Manisa
Gedizin rüyasında uyu güzel Manisa
Gün senden ayrılınca nasıl kanar Manisa
Dağlar al, al kızarır, Çamlar yanar Manisa
Çobanlar kavalında seni arar Manisa
Asmanda üzümlerin altın bir el Manisa
Gedizin rüyasında uyu güzel Manisa

Gediz

Cezmi Tahir

Göz yaşından tutuyor burada her taş yosun
Burası nasıl bir yer, nasıl bir diyar gediz
Sen bahtiyar bir yurdun ufkundan gelivorsun
Senin de gözlerine yaş dolmuş ne var gediz
Belli hasret gözlerin yavıların karına;
Göz yaşı yakışmıyor o sssuz vekarına;
Vefasız söğütlerin titrek yapraklarına;
Gönlünü bağlayanlar böylemi ağlar gediz
Ne hazin! uyanırken engine doğru başın
Suya sarkmış bir dalın ucunda ağlayışın
Sana gülmek yaraşır baksana arkadaşın
Sıra sıra yolunu bekleyen bağlar gediz.

yaymak, 20 gram şeker almak için yarım kilo keçi boynuzu yemeğe katlanmak demektir. Onun için bu işle uğraşanlara haddim olmayarak tavsiyem: türlü tesirlerle kaybolmaya yüz tutan yahut pek az izleri kalan ana maddeyi iyi bir kalemle düzeltmek Türk harsına uygun bir mahiyet vermek harcanan emeğin ölmezliği bakımından en iyi yoldur.

Yarının dünya ölçüsüyle büyük kıymet taşıyacak Türk edebiyatı, Türk müziği böyle bir ana kaynağa dayanan ve üzerinde işleme yapılan bir eseriyle meydana gelecektir. Edebiyatımız, sanatımız ve musikimiz folklörümüzde dayandığı gün büsbütün yeni ve canlı bir san'at, bir edebî eser ve bir müzik olacak, Dünyada eşi bulunmıyacaktır. Çünkü birçok dünya şahseserlerinin kaynağı mevzuu bizim halk hikâyeleridir.

(SOMA) ÇEVRESİ GENÇLERİN BİRBİRLERİYLE
ESKİ İŞARETLEŞME SÖZLÜĞÜ

« Çiçek, Mendil, İşaretleri »

Yazan : AVNİ ALTINER

Nişanlanma ve nişanlıların konuşmaları:

Bazı küçük yerlerde ve hatta nahiye-lerde herkes bir birini yakinen tanıır, akraba gibidir, bir birinden kaçmazlar, fakat büyükçe köy ve nahiyelerde bu gün bile erkekten kaçmak için çeşit örtü kullanırlar. Soma ve köylerinde kaçmak çağına girenler "kıvrak,, denen siyah renkte bir eteklikle belden aşağısı örtülür.

Bu yüzde - Ayşe on üçüne basdı dün kıvrak koydular diye anlatırlar.

Belden yukarısına eski çarşafımızın pelerinini andıran şekilde bir peştemal örtünürler.

Bunların rengi her köy için ayrıdır. Bu suretle Soma pazarına gelen kadınların hangi köy halkından olduğunu ayırmak mümkündür.

Somaya yakın köyler (kırmızı - lâcivert çizgili olan ve somanın bazı yerli halkının kullandığı peştemalı kullanmaya başlamışlardır.

Bazı köyler kıvrak kullanmamakta sadece koyu renkli şalvarın üzerine köyünün asırlarca evvel kabul ettiği desendeki kendi dokuyup boyadıkları peştemalı örtünmekle iktifa eder. Bu peştemalın adına "Mahrama,, derler. evinden dışarıya çıkan kadın mutlaka bu mahramayı örtünür ve pazara gelirken bunun daha yenisini ve iyi iplik-

ten yapılmışını örtünür.

İşte bu yüzden kadınların ne vücut güzelliğini, ne de yüz, saç güzelliğini görmek imkânı bulunmamaktadır.

Çok defa edalı bir yürüyüşle önünüzden geçen filiz gibi kadının yüzüne bakınca iki dane çinili gözün ahu bakışıyle mest olur, hayalinizde bu meği canlandırırınız. Fakat bir fırsat zuhur eder ve taliniz yaver gider bu güzel kaş göz sahibini açık gör - düğünüzde dona kalırsınız. Çünkü karşınızda çopur çiçek bozuğu bir sima, kalın tip-te acaib bir kadınla karşılaşmanın sukutu hayaline yurdun her yanında örtünme yüzünden uğrayanlar vardır.

Küçüktenberi bir arada yaşayanlar ve ya akraba olanlar ya erkenden ya tabiatın ezeli kanunlarına uyarak sevişerek ve ya ailelerinin miras ve sair düşünceleriyle bir birine denk görmelerinden erkenden nişanlanırlar. Ondan sonra bunlar aynı mahallede ve yakın iki komşu oldukları için kırdı, bahçede ve samanlıkta buluşurlar ve (iki gönül bir olunca samanlık seyrân olur).

Birde uzak bir mahallede bulunan bir

kızın methini duyan delikanlı yalnız ve ya arkadaşlarıyla sokakları arşınlayarak ve gönlünü çalan bülbülün yuvasını günlerce bir ibadetgâh gibi tavaf edencesine dolaşarak sevdiği kızı kapıda, çeşmede, pencere de görmeğe çalışır.

Bazıları kadın kıyafetine girerek düğün evlerinde sevgililerini görme çalışırsa da bu çok tehlikeli ve hem de ayıptır. Bunun için köyde meşhur birde söz vardır. (Yapmış yakıştırmış, çakmış çakıştırmış olanı göresiye herkes beğenir. Avrâtı düğünde, dernekte (Pazarda) değil çamaşır liğenin, pekmez tığının önünde işde görmek gerek.) derler. Bu köyde bundan do'aydırdı ki küçük şehirlerde buluşma yeri olan sinema park, bahçe, mesire, balo, çay, gibi şeyler olmadığı ve kızlarda daha on iki yaşından örtüye girdiği için görmek ve beğenerek evlenmek güçtür. Bayram yerlerinde veya kurtuluş bayramını seyrederken, pazarda Manifaturacıdan çıkarken görülen kızların kim olduğu yanındakilerden tanınır, öğrenilir. bu olmazsa takip edilerek evi öğrenilmeğe çalışılır. Bu adet eskiden ve halen büyük şehirlerimizde de devam edegelmektedir.

Evlenmede işi başkalarının görüşüne, tesadüf ve talihe bırakmak istemiyen delikanlılar. Bayram ve tatil düğün günlerinde bir çift göz, bir çift tebessüm eden dudak görmek için bütün köyü veya nahiye-yi baştan başa, konuşa, konuşa dolaşırlar. Bunu bilen kızlar da ya kapu aralığında veya pecere arasından bekledikleri görününce gözükürler isterlerse gülümserler.

Daha ileriye gidip kapuyu, perdeyi ara-

layup işaretde verirler.

Bazı anneler, ablalar, genç kızlarına bu işaretleri bir ders gibi belletirler.

Bunlarla anlaştıktan sonra okuyazarlar mektuplaşır, okumuşluğu olmıyanlarda araya giren bir kadın veya akraba vasıtasıyla haberleşir kızın babasından ve annesinden erkek ve kadın dünürler ayrı ayrı ziyaretlerde delikanlıyı bir hayli medhettikten sonra (Allahın emri - Peygamberin kavliyle) kızı isterler. Hemen muvafakat edilmez düşünelim denir. Bazan bu dünürcü ziyaretleri bir kaç defa tekrarlanır kız tarafının naz etmesi ve bazı şartlarla kendilerini pahalıya satması usuldendir. Bazan da katı red cevabı verilir, kızla erkeğin geçirdiği heyecanlı hülyalı günler sona erer. Bu takdirde delikanlı kendisini kıza daha fazla sevdirmeye çalışır. Muvaffak olursa bildiğimiz kız kaçırma vakalarından biri olur.

Nişanlılar bazı köylerde anneler tarafından bayramlarda gizlice bir evde karşılaştırılır. Kız delikanlının elini öper delikanlı da saçına bir altın bağlar.

10 - 12 yaşında nişanlanıp en az beş sene bekliyen bu gençler dertlerini üzüntülerini, sevgilerini, işaretlerle rumuzla sevgililerine anlatırlar. Kız verilmediği takdirde evinin önünde dolaşmalar, hadiseler, müdahalelere, dedi kodulara sebebiyet verdiğinden delikanlı bunu belli etmemek için bir kaç arkadaşıyla her gün muayyen zamanlarda oradan geçmeği itiyat edinir. o saati belliye kız da pencerede onun geçmesini bekler. İşte bu yazıda bu işaretleri ve rumuzları köy aşkının (Amentüsü) ola-

rak kayt ediyorum.

Her iki taraf için ilk işaretler göğse, başa takılan veya elde tutulan mendillerle çiçekler birer maniple vazifesini görür.

Önce çiçekleri ele alalım:

Her kızın evinde yetiştirdiği çiçeklerden sevgilisine göndermesi lâzımdır. Kışın ocak kenarında açtırdığı bir karanfili bazı açık gözlerki bunlar yeşil dul kadınlardır. Kızlara bir liraya bir tek çiçeği köy gibi yerde satarlar.

Hele bayramlarda mahakkak yollanan mendil ve çiçek her iki tarafın bir birine hediyesidir. Bunlar çiçekleri buket halinde değil tek olarak gönderirler.

Demetle verilse bile kız bu bukettan bir danesini seçer diğer çiçekleri arkadaşlarına dağıdır veya iade eder. Bu seçtiği çiçeği yedi dağın çiçeğinin şekillerile bezenmiş oyalarla süslü yemenisinin veya saçının arasına koyar.

Çiçeklerin takılma şeklide ayrı manalar taşır.

Kızların gönderdiği çiçekler ise: sapına bir kadife veya kurdela parçasına (livanta ıslatarak) sarar ve üzerini sırma gelin te- liyle örür.

Delikanlılara bu çiçek yalnız manile dolu bir mektupla (sevgileri gizli ise kız tarafından) nişanlı iseler bir çocuk veya araya girmiş daimi elçi kadın tarafından götürülerek bahşış alınır.

Bunu alan delikanlı çiçeği önce dudak larına sonra burnuna götürür. çiçeğin ko- kusundan sevgilisinin sevdiği kokuyu keşfe

çalışır. Eskiden fesin püskülünün dibine şimdide kasketin şemsiperi üstüne ufak bir çengelli iğne ile ilıştiren delikanlı, bu sev- gi işaretini göstermek için en yeni el- biseleriyle delikanlı odasına gider. Bunun mânasını çözüme çalışırlar.

Erkeğin kıza çiçek yollaması ehemmi- yetli değildir. Fakat bayram gününde sev- gilisinden çiçek almaması sevilmediğine i- şarettir.

Delikanlı başındaki çiçekle sevgilisi ol- duğunu ve sevildiğini arkadaşlarına ve di- ger kızlara gösterir. Başa takılan ve son zamanlarda göğse takılan sapı sarı telli çiçek nişan yüzüğü vazifesini görür.

Esasen köylüler evvelce nişan yüzüğü bilmezlerdi. Alelâde yüzükleri süs diye tak- tıkları gibi halen parmağında nişanlı olma- dığı halde anasının, babasının alyansını al- tındır diye taşıyanlar görülür.

Esasen bu evliliğin üzerinden yıl- lar geçtikten sonra işinin iyi gittiği bir se- nede sade süs niyetiyle karısına almıştır. Sapı sırma telli veya kurdela çiçeğin ta- kılış şekli nişanlıydı, yeni evlidir yoksa sevgilisini yar belli eder. Kendiliğinden çi- çek takanlar yani bekârlar çiçeği daima sapı yukarı gelmek üzere baş aşağı takar- lar sözlüsü sevgisi olanın çiçeğinde sapına tel sarılmıştır. Nişanlıdan gelen çiçek ise yan sapı sağa gelmek üzere takılır. Evli olanlar ise normal şekilde sapı aşağı gel- mek üzere takarlar. Şehirlerde de bu gün bile kızlarımızın ve erkeklerimizin baş ye- rine göğüslerine aynı şekillerle çiçek takdık- larına rastlıyoruz.

— Devam edecek —

Manisada maarif Çalışmaları:

TÜRKÇE DERSLERİ KURSU

Yazan : CEMAL ONOĞUR

— Geçen sayıdan devam —

Kurala varma:

Tasnif çalışmaları sonunda, kural kendiliğin- den ortaya çıkmış demektir. Yalnız bunun en kı- sa ve en iyi bir şekilde ifadesi kalmıştır ki, bu da çocuklar tarafından ve kolaylıkla yapılır. Her çocuk veya grup ortaya türlü ifadeler atarlar, bunların içinde en iyisi hep birlikte saptanır.

Ekzey :

Kural saptandıktan sonra sıra artık bunun üzerinde ekzeye gelir. Bu çalışmalar için öğret- menin yaratıcılığı birçok güzel yollar bulur. Biz bu alanda bir fikir vermek için denemeler de eyi sonuçlar veren iki ekzey çalışması üzerinde du- racız:

Bir kurala bağlı kelimelerden listeler yapmak:

Bu yolda ekzey için, çocuklardan kurala bağlı kelimelerden listeler yapmaları istenir. Çocuklar ayrı ayrı veya gruplar listeler yaparlar, bu lis- teler gözden geçirilir ve üzerinde konuşulur.

Listeler kuralın bütününe giren kelimelerden yapılabileceği gibi kuralın türlü bölümleri bulun- duğu hallerde, bu bölümlere göre de parçalanarak yaptırılabilir.

Bir kurala bağlı kelimeleri bir metinden bulup çıkarmak

Bu yolda ekzey için de, çocuklara veya gu- ruplara belli bir metin verilir; bunların okunarak incelenmesi, ekzey yapılacak kurala bağlı kelime- lerin bulunup yazılması istenir; diğer bir derste bu listeler okunur, karşılaştırılır, ve üzerinde ko- nuşulur.

Verilecek metin çocukların okul kitaplarından olabileceği gibi, çocuk gazete ve dergilerinden ve diğer bir basılmış kitaptan da olabilir. Yeter ki, çocukların sayısına göre, veya hiç olmazsa beş

altı dane olsun. Metin çocukların sayısına göre, ise ödev ayrı ayrı eğer beş altı dane ise grup- lara verilir.

Örnek:

İkinci devredeki klişe kazandırma ve kon- trol çalışmaları, birinci devredekinin aynı olaca- ğından ve evvelce bunun için örnek verilmiş bu- lundugundan burada yeniden örnek verilmemiştir. İmlâ kurallarını kazandırma çalışmaları ise bu devrede yeniden yapılacağından bu çalışmalar üzerinde bir fikir vermek için aşağıya bir örnek alınmıştır.

Dersin planı: (Beşinci sınıfta iki derste işlen- miştir.)

Konu: Büyük harflerin kullanıldığı yerler.

1 — Geçen İmlâ dersinde ortaya çıkan imlâ probleminin incelenmesi (Neden kimi kelimelerin ilk harfleri büyük harfle yazılıyor?)

2 — Toplama: metinler üzerinde çalışarak; bü- yük harflerin kullanıldığı kelimeler, bu kelime- lerin metindeki yerleri (Okuma kitabı, sayfa 61 Türk manzumesi, sayfa 96 Namık Kemal yazısı üzerinde)

3 — Tasnif: Saptanan kelimelerin, imlâ kural- larını belirtecek şekilde bölümlere ayrılması ve her bölümün özgülüğünün kısaca saptanması,

4 — Kuralın saptanması,

5 — Ekzey: (Ev ödevi olarak) Kurala bağlı ke- limelerden listeler yapılması

Dersin kısa bir tutulgası:

(Önceki bir imlâ dersinde klişe kazandırma ça-lışmaları yapılırken kimi kelimelerin büyük harfle yazıldığı dikkati çekmiş, bunun neden böyle ol-

duğu ve nerelerde büyük harfle yazılacağını öğrenme isteği ortaya çıkmış ve bu problem gelecek derslerde ele alınmak üzere defterlere yazılmıştı.)

Derste, çözülecek bir problem olduğu hatırlandı. Defterler açılarak, saptanan problem okundu. Bir çocuk bunu yüksek sesle okudu ve tahtaya yazdı. Araştırılmasına karar verildi. Öğretmen, okuma kitaplarındaki Türk manzumesiyle, Namık Kemal yazısında bunun daha iyi araştırılabileceğini söyledi. Kitaplar açılarak bu metinler üzerinde büyük harfle yazılmış kelimeler araştırılmağa, bulunanlar defterlere yazılmağa başlandı. Bu çalışma bittikten sonra, saptanan kelimeler üzerinde uğraşıldı, (Büyük harfler nerelerde kullanılmış?) Bir çocuk manzumede her satırda ilk kelimenin baş harfi büyükle yazıldığını söyledi, manzume tekrar incelendi. Bunu söyleyen çocuk tahtaya, önce yazılmış olan problemin altına (manzumelerde her satırın başındaki kelimenin ilk harfi büyükle yazılıyor.) cümlesini ekledi. Birkaç çocuk noktadan sonra hep büyük harf yazılmış olduğunu ortaya atmıştı. Bunun üzerine metinler üzerinde yeniden çalışıldı, büyük harfle yazıldığı saptanan kelimelerden çoğu böyle noktadan sonra gelen kelimelerdi. (nokta bir sözün bittiğini diğerinin başıyacağını bitiriyordu) şu halde cümle başlarında bulunan kelimenin ilk harfi hep büyük yazılıyordu. Evvelkinin altına: (Cümle başlarındaki kelimelerin ilk harfleri büyükle yazılıyor) cümlesi eklendi. Toplanan kelimelerden diğerleri üzerinde çalışılmağa başlandı. Bunlar neden büyükle yazılmış? Öğretmen bu kelimelerin neyi gösterdiklerini sordu. Bunların hep ad oldukları bulundu, şu halde adlar büyük harfle yazılıyordu, bir çocuk bunu da tahtaya yazacaktı. Fakat bir çok adamların büyükle yazılmadığını söylendi, bu adları nasıl ayırmalı? Bunun üzerine (özel ad) konuşuldu ve sonunda tahtaya: (Özel adların ilk harfleri büyükle yazılır) cümlesi eklendi bunun altına metinlerde saptanan büyük harfle yazılmış özel adlar sıralandı: Türk, Asya, Afrika, Namık Kemal, Tekirdağ, Gelibolu, İstanbul

Öğretmen başlıkta bulunan kelimelerin de büyükle yazıldığını söylemesi üzerine okuma kitapları incelendi bütün başlıkların büyük harfle yazıldığı görüldü ve bu da tahtaya yazıldı. Bütün bu saptananların kısaca ifadesi isteği üzerine birçok ifadeler ortaya atıldı, sonunda en düzgünü tahtaya yazıldı, bunu bütün çocuklar defterlerini yazdılar. Bu kuralın her bölümüne bağlı kelimelerden onar danelinin okuma kitabının diğer metinlerinden araştırılarak saptanması ev ödevi olarak verildi.

Sonraki bir imlâ dersinde bu ödevler sınıfça incelendi. Yanlış olanlar düzeltilti. Bu çalışmalarda yeni bir problem daha ortaya çıkarılmıştı:

Özel adların yazılmasında daha başka noktalar da vardı: Özel adlar iki kelimeden olursa ikinci kelimenin ilk harfi veya soy adlarında bütün harfleri büyükle yazılıyordu. Senra özel adın sonundaki bir takım eklerin (') işareti ile ayrılmış olduğu görülmüştü. Bunun üzerine diğer bir derste incelenmek üzere (özel adlar nasıl yazılır) problemi saptandı.

İlkokulda, birinci ve ikinci devre imlâ öğretimi için buraya kadar saptadıklarımızı toptasak, kısaca diyebiliriz ki:

Birinci devrede, imlâ kurallarına uygun, fakat kuralları vermeden, çocuğun kelime hazinesinin gelişmesini kovalayan bir klişe kazandırma ve bunu kontrol çalışmaları yapılacak, bu devrenin sonlarında ikinci devrenin dil öğretimi çalışmalarına hazırlık için imlâ kurallarına doğru seziler uyarılacaktır.

İkinci devrede ise çocukta artık eşya ve olaylardan ayrı bir dil sezişinin yavaş yavaş meydana geldiğine göre, klişe kazandırma çalışmalarına devamla birlikte, kelimelerin benzer noktalarından harekete geçerek ve daima lüzum hasıl oldukça, imlâ kurallarını kazandırma çalışmaları yapılacak ve her iki devrede de metotlu bir kelime defteri öğretimi kovalıyacaktır.

— Devamı var —

M. ÇAĞATAY ULUÇAY

Saruhan Oğulları ve Eserlerine Dair Vesikalar, Manisa Halkevi Yayınlarından, Resimli Ay Matbaası İstanbul, 1940

I

Yazan: İBRAHİM GÖKÇEN

Ortaokul Tarih Öğretmeni

Değerli arkadaşımız M. Çagatay Uluçay'ın metodik ve esaslı çalışmaları mahsulü olan bu kıymetli eser, 1940 yılında Manisa Halkevi sayın reisi Azmi Önakin'in ilim severliği ve emsalsiz yardımları sayesinde bastırılmış ve memleket münevverlerinin istifadesine sunulmuştur.

Eser metin itibarıyla iki esaslı kısımdan ibaret olup birincisi önsöz adı altında 22, ikincisi vesikalar başlığı altında 191 sayfadan müteşekkildir. Sonuna da ayrıca (20) resim ilâve edilmiştir.

Önsözde müellif, Manisa Tarihini yazacak nesillere bir hizmet maksadile vesikaları aynen neşrettiğini söyleyerek tevazu ve mahviyet göstermiştir. Çünkü vesikaların tarih sırasile tasnifi ve Saruhan oğulları ile ilgili olanların ayrılıp bulunması bizzat tarih yazmaktır.

Müellif, Manisa tarihi tetkik edilirken gözönünde bulundurulmasını faydalı gördüğü mühim bazı bina, isim, Vesika ve kayıtları tasnife tabi tutarak yazmıştır. Böylelikle okuyucuların vesikalardan daha kolay istifade edebilmelerini sağlamıştır.

Bu kısım, A) Manisa ve havalisinde saruhan oğulları tarihile ilgili bulunan cami ve mescitleri, B) türbe ve yatırıları, C) zeybekleri, D) mahalle ve köy adlarını, E) şer'îye sicillerinde yazılı evkaf defterlerinden alınan bazı kayıtları ihtiva etmektedir.

Bunlar dikkatle okununca Saruhan oğullarının Manisa, Kemalpaşa (Nif), Turgutlu Menemen, Akhisar, Kula, Demirci, Eşme ve bu gün köy vaziyetine düşmüş ve yahut büsbütün terk olunmuş bazı mühim merkezlerde (Güzellhisar Marmara, Kayacık, Adala) mebzul eserler vücuda getirdikleri anlaşılmaktadır. Menemende bulunan (Ulu cami) nin ve Manisadaki (Büyük Sümbüller, Küçük Sümbüller) köylerinin isimleri delâletile Tokat'ta bulunan Sümbül Baba Türbesi arasında görülen alâka ve yakınlık cidden dikkati çekecek bir noktadır.

Saruhanogulları tarihini İç Anadoluya götüren bu mütalâa, Gördes ve Demirciden bahsederken Evliya Çelebinin Harasan biçiminde evler olduğunu söylemesi ile bir kat daha takviye edilmiş, Türk Tarihi için mühim bir malzeme elde edilmiştir. Gene bu kısımda, mahalle ve köy isimleri arasında bir tarih meraklısını, üzerinde uğraştıracak dikkate şayan bazı adlara tesadüf ediyoruz.

(Herdemşeh, Durasılı, Tepe eynehan, Devlethan, Yağbasan, Horzum Embelli...) gibi. Bunların her biri orjinal olmakla beraber (Herdemşeh, Horzum) isimleri, Harzem ve Harzemşah kelimelerini hatırlatmaları itibarıyla dikkate şayan görülmek lâzımdır. Bu kelimeler, menşei henüz ka-

ranlık olan Saruhan beyin Harzemşahlara mensup olduğu hakkındaki tahminleri kuvvetlendirmektedir. [1]

Eserin bundan sonraki kısmı vesikalara tahsis edilmiştir. 191 sayfayı bulan bu kısımda 137 vesika mevcuttur ki müellif bunları yazılış tarihlerine ve kıdemlerine göre sıralamıştır.

İlk vesika, Manisada halen türbesimevcut bulunan Revak Sultan'a ait bir vakfiyedir. Bundan sonra gelen Hoşkadem Paşa vakfiyesi ile bu vakfiyenin fotoğrafla tespit edilmiş asılları da esere konulmuştur. Bu vakfiyeler, erbabi tetkik için çok enteresan birer vesika olduğu gibi şimdiye kadar Manisa tarihi üzerinde yapılan incelemelerde müphem kalmış bulunad bir çok noktalarıda aydınlatmıştır.

Meselâ 1939 yılında müellif ile birlikte Halkevinin kıymetli yardımı ile neşrettiğimiz (Manisa Tarihi) adlı eserin 106 ncı sayfasında Revak Sultan türbesinden bahsederken bu zat ve yaşadığı zaman hakkında kat'i hiç bir şey söyleyemediğimiz gibi, aynı sayfada Revak Sultanın ölüm tarihi diye (Mate Fi Şehri Sefer) ibaresinden istihraç ettiğimiz 875 tarihi de yanlıştır. Zira Revak Sultanın vakfiyesi 773 tarihli dir.

Bunun gibi türbe civarından Manisa müzesine nakledilmiş olan (Elif Hatun) taş sandukasının ön tarafındaki taşta hakkedilmiş yazının başı da yanlış okunmuş ve bu esere de aynı hatalı şekli ile geçmiştir. Bu yazı (teveffetül merhume ...) diye başlıyaktır.

[1] Saruhan isminde bir Harzem Komutanının Celâlettin Harzemşahın vefatından sonra Alâettini Keykubadın hizmetine girdiğini İbni Bibi Selçuk namesi ile Döğinyinin Türk tarihi yazar. Kitabeler S. 58 İ. Hakkı Uzunçarşılı.

Vakfiyenin tercemesinden, Revak Sultan'ın Berrak [2] isminde bir zatın oğlu olduğu ve kendisine Saruhanoğlu İshak Çelebi tarafından Manisa ve mülhakatında emlak ve arazi temlik edildiği ve hicri sekizinci asırda yaşadığı ve kendisinin Halveti [3] tarikatı şeyhlerinden bulunduğu anlaşılmaktadır.

Vakfiyenin ikinci sayfasının kenarında bulunan şahitlerin isimleri bilhassa dikkate şayandır. Buradaki isimlerin sonlarında bulunan (Horasanî) nispeti, Saruhan oğulları ve beraberlerinde bu havaliye gelip yerleşen Türklerin Horasan ile münasebetini izah eden yegâne kayıttır, denebilir.

Bu gün Manisada türbe ve ya mezarları bulunup ta şahsiyetleri hakkında isimlerinden başka bir şey bilinmeyen İbrahim Seydi, Hakibaba, Karaca ahmet, Yola geldi baba, Osman şeyh. gibi Manisa'nın ilk fatihlerine ait yegâne müspet vesika gene bu eserle ortaya atılmıştır.

Bu vakfiyeden sonra arapça aslı ile birlikte (Hoşkadem paşa) vakfiyesi konulmuş

[2] Vakfiyede (r) nin şeddelenmesi ile (Berrak) şeklinde yazılı olan bu isim, eski bir Türk adı olan (Barak) tan bozma olacağı akla geliyor. Zira bu gün Anadolu'da Barak ve baraklı isminde köyler vardır.

[3] Manisa tarihi adlı eserimizde Revak Sultan türbesinden bahsederken türbe civarındaki eski mezar taşlarının şekil ve yazılarından ve türbe kapısı üstündeki (Ayetülkürsü) kitabelerinin sonunda (ya alim) remzinin bulunmasından istidlâl ederek Revak Sultan'ın bektaşî olduğuna hükmetmiştik. Şimdi bu vakfiyedeki sarılı kayıttan o kanaatimizin yanlışlığını ve Revak Sultan'ın halveti olduğunu öğreniyoruz.

tur. Bu vesika, her ne kadar "Hoşkadem paşa,, hakkında babası ile kendi adından başka bir malûmat vermemekte ise de, (Karaca Ahmet) tekkesi hakkında bizi müspet sahaya götürmektedir. "Karaca Ahmet Sultan,, a izafe edilen türbelere yurduumuzun muhtelif yerlerinde tesadüf edilmektedir. [4]

Bektaşî an'anesine karıştırılmış olan bu zatın nerede yattığı şimdiye kadar kesin olarak halledilmiş bir mesele değildir. Yalnız Hoşkadem paşa vakfiyesinde (Eşşeyh Arif-i billah Karaca Ahmet) ibaresinin geçmesi ve Revak Sultan vakfiyesinin şahitler kısmında Karaca Ahmet adının bulunması bu zatın Manisada yattığına hükmettirecek mahiyettedir. Mücllefin, ahillerle bu tekke arasında gösterdiği münasebetler, bilhassa dikkate şayandır. Gerek bu malûmattan, gerekse (7) No lu be ratta bu çiftliğin Saruhan oğlu İhsak B. tarafından Abî yakup'a vakfedilmiş olmasından Saruhan oğulları ile birlikte Manisa'ya Abî teşkilâtının da geldiği anlaşılmaktadır. 6 No: ile esere alınan vesika İhsak Çelebinin vakfiyesidirki Ulu cami Fethiye medresesi, Eski Mevlevîhaneyi ilgilendirmektedir. Vakfiyenin en şayanı dikkat taraftı, o tarihlerde Manisa ovasında piring ziraatı yapıldığından bahsetmesidir.

[4] Karaca Ahmet'e ait yalnız Manisa civarında üç mekât bulunduğunu bu eserden öğreniyoruz. Ş. Sami B. in kam usul alâmında 786 sayfadaki Ahmet (Karaca) maddesinden, bu zatın Osmanlı devletinin zuhuru sırasında yaşamış bulunan evliya - ullah zümresine mensud İranlı bir Türk olduğu, cizbeye tutulduktan sonra Anadolu'ya gelerek Akhisar yakınında tavattun ettiği ve o mahalde halen ziyaretgâh - ı enam olan merhadı bulunduğunu öğrenmekteyiz ki, müellifin noktai nazarı te-eyyüt etmektedir.

8. No: lu vesika, (Sofu Sündek) [5] çiftliğinin Saruhan oğlu Hızır B. tarafından Hacı İbrahim adında birine temlik edildiğini ve bu hükmü Sultan Mehmet ve Bayazid'in da tanıdıklarını ve bilahare mezkûr çiftliğin Sultan Selim tarafından Devriş Hasan namında birine verildiğini bildirmektedir. Bura adı geçen derviş Hasan'ın, bu gün Manisa'da vaki «Yarhasanlar» mahallesi ile bu mahallide bulunan cami ve buna bitişik çeşme adını taşımaktadır. Bu çeşmenin kitabesi halen mevcut olup Manisa tarihi adlı eserimizin 108 inci sayfasında tespit edilmiştir. Yalnız, kitabe kopye edilirken birinci mısradaki «Çeşmei - dilcu,, yerine «Çeşmei - derviş,, şeklinde yanlış yazılmış, aynı zamanda ikinci mısradaki «arf,, kelimesinden sonra «idüp» kelimesi unutulmuştur [6]

[5] «Sündek» kelimesi arap harfleri ile yazılış şeklinde (d) den sonra bir sesli harf olmadığından çeşitli okunabilir. Bence bu kelime (Sündek) değil (Sündük) şeklinde okunmalıdır. Çünkü Yunt dağı yürükleri ve diğer bölgelerdeki yürükler arasında bu kelimeden (Sündük) telâffuzunda kullanıldığını ve yüzüz, sıkılmaz, obur manalarına geldiğini tesbit ettim.

[6] Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar S. 99. 66 nolu vesikada adı geçen Hasan baba ile yukarıda zikrolunan Derviş Hasan'ın aynı şahıslar olmadığı anlaşıyor. Zira 66 nolu ferman da, Fatih - i Vilâyet Saruhan B. tarafından bir ormanın kendisine bahşedildiği (Hasan baba) dan bahsediliyorki tarih itibarile, Yavuz Selim tarafından taltif edilmiş (Derviş Hasan) la aynı zamanda yaşamış olmaları imkânsızdır.

Yarhasanlar caminin bu günkü hali eski değildir. Sonradan gördüğü tamirle minare ilâve edilmiş ve yeniden yapılmıştır. Eskiden bu cami yerinde bir mescit olduğu söyleniyor. Çeşmede sonradan yapılmış (1176) olmakla beraber kitabesindeki son mısradaki «Çeşmei Derviş Hasan» terkihi adı geçen «Derviş Hasan» a işaret olsa gerektir. Bundan da buradaki eski mescidin Derviş Hasan tarafından ve yahut onun namına inşa edilmiş olduğu anlaşıyor.

EV SAHNESİNDE APTAL VE HİSSEİ ŞAYIA

Yazan : A. ÖNERTÜRK
Matematik Öğretmeni

Halkերlerinin II inci dönüm yılı münasebetile ev temsil şubesi Aptal temsilini yaparak ciddi bir eserle karşımıza çıkmış bulundu.. İstanbul Şehir tiyatrosundan başka hiç bir tarafta temsilini işitmediğim ve okumadığım Aptal, Gedizim 60 - 61 inci nüshalarında yazdığı gibi, Dostoyevskinin Budala adlı romanının piyes haline konulmuş şeklidir. O yazıda Dostoyevskiye Budala ve Aptal hakkında kısada olsa کافی bilgi mevcut olduğundan burada yalnız gördüklerim üzerinde duyduklarımı işaret edeceğim.

Altı perde olan Aptal evci amatörler tarafından ciddi muvaffakiyetle oynanmıştır.

Muvaffakiyetle oynamak kusursuz oynamak demek değildir. Ev sahne amaçları göz önüne getirilerek teraziye konulan beyaz, siyah muvazenesinde beyazın ağır gelmesi demektir.

Kısa bir ön sözle başlayan eser 4 saat sürmesine mukabil alakayı bozmadan devam etmiştir.

Çeşitli ahval ruhiye içinde bunaldığı bütün hareketlerinden belli olan Nastasya, Ganya senin olacağım, Rogojin sana varacağım, Toçki seni terk edeceğim, Mişkin ben hep seninin dedikçe kafalarda istifamları çoğaltıyordu.

Acaba çamurlara atıldığını söyleyen Nastasya ne günler görececek kiminle yaşayacak diye meraklanıyorduk. Halbuki zavallı Nastasya çamurdan toprağa intikal etti. Canlıların gayesi olan ölüme eş oldu.

Eskiden geçirmiş olduğu bir hastalığın ürkekliğini göstererek, daima akli selim sesile konuşan, Nastasyanın ölümüne engel olmak isteyen Mişkin, deha ışıkları ve ileri görme kapasitesine rağmen bu işte muvaffak olmadığından üzgün çıldırdı..

Serseri evlat, kaba bir ihtiras simi, Rogojin, nihayet dediğini yaptı. Güzel Nastasyayı, masum Nastasyayı kaçırdı ve onu Zifaf adasında gelinlik elbiseleriyle «bu an... O kadar yanarak arzu etti-

ğim bu an... Koca genç kıızı kadın yapar.. Ben kadını genç kız yapacağım.» diyerek öldürdü hemde 60 köpeklik bir bıçakla.... Zavallı Nastasya bu suretle «esas zekâ» hastalığının kurbanı gitti.

Eserin özünü teşkil eden Nastasya, Mişkin ve Rogojin vazifelerini benimsemiş ve muvaffak olmuşlardır. Bir çok temsillerde rol alan Nastasyada bu defa ileri bir başarı görmek bizi ayrıca zevklendirdi.

Dostoyevskinin hayattan alarak eserine kattığı [ve onları yeniden yarattığı] insan tiplerini ayrı ayrı birer ayna gibi canlandıran Epançin, General İvolgin, Ganya, Ptihin, Simyon, Rogojin, Ferdişenko, Zalyozef eserin ruhuna uyarak yaşatılacak insanları yaşatmışlardır.

Düşündüğümüz zaman :

Kızını satmak için kıvrılan Epançini o kıızı almak için hesaplı oyunlar çeviren Toçkiyi, hayırsız bir evlâdın yaptığı hatayı düzeltmek için isyan eden yalvaran Simyon Rogojini, hayatta doğru yolların manasızlığına işaret eden riyakâr ferdişenkoyu, hayalhanesindeki prensipleri dirletemediği için üzülen fakat buna rağmen büyük şarlatan general İvolgini para ile insanlıktan hangisine tapacağını düşünen Ganyayı gözümüzün önüne getirebiliyoruz.

Bir çok ev sahnelerine göre ne kadar öğünse hakkı olan halkevi sahnesi bu defada temsil dolayısıyla 6 bayan arkadaşı vazifelendirmişti. Bayan arkadaşlar rollerinde pek güzel muvaffak olmuş ve alkışlanmışlardır.

Nina hakkı bir anne ağlaya varya güzel işbilir olgun iki kız, Darya görmüş geçirmiş iyi bir kadın. Katya hakikaten Nastasyanın vefalı emektarı idi.

Eserin Sürçmeden yürüdüğüne göre temsil koluk arkadaşlarının Aptal temsilini yapma cesaretine

BÜYÜK BİR KADİRŞİNASLIK

Halk evimizin sayın reisi M. Azmi Ön-akın'ın teşvik ve kıymetli yardımlarile, Manisa tarihi üzerindeki etütlerini neşretmeğe muvaffak olan dergimizin yazı işleri müdürü ve ortaokul tarih öğretmeni M. Çagatay Uluçay'ın yaptığı bu memleket hizmeti takdir olunarak Türk tarih kurumunca muhabir üyeliğine seçildiğini derin bir memnuniyetle haber almış bulunuyoruz.

Arkadaşımızın Manisa mahkemei şeriye sicilleri üzerinde çalışarak vücutte getirdiği "Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar, şehzadeler türbesi; 17 nci asırda Manisada ziraat, ticaret ve esnaf teşkilâtı,, adlı değerli eserleri, halkevimi-

haklı olarak sahip olduklarını, rejisörlerinin verimli çalıştığına, provalarının muntazam ve büyük fedakârlıklarla yapıldığını, süflörlerinin onlara samimi bir yoldaş olduğunu düşünerek, eserin bu çalışmalarını tamamlayan makyaj ve dekor işlerinin gözü doyurduğunu söyleyerek azda olsa bu kabî eserlerle zaman zaman bizleri doyurmalarını temsilci arkadaşlardan rica eder, hepsini tebrik ederim.

Düşündüren, güldüren ve ağlatan aptal'dan bir hafta geçmişti ki: Yeni bir temsille karşılaştık merhum İbnürrefik Ahmet Nurinin Hissei şayiası

Türk temaşasının durgun bir devrinde bir çok eserler veren İbnürrefik'in 8 inci dönüm yılı münasebetile yapılan bu temsil hem onu tatlı bir acı ile anmak ve hemde çok hoş bir kaç saat geçirmek bakımından iyi oldu.

Bu temsilde de temsil yapan arkadaşlar bîhak-kın vazifelerini yapmışlardır.

zin yaydığı ilmî eserler sayısını hayli kabartarak (9) za çıkarması, bîhakkın övünülecek bir başarıdır. Bu güzel çalışma yolunu diğer ilim sever evci arkadaşların da takip ettiklerini görmek en büyük emelimizdir.

Halkevimize derin bir idealle bağlı bulunan arkadaşımızın bu meşkur hizmetine ve değerli eserlerine karşı; muhabir üyeliğine seçmek suretile büyük bir kadirşinaslık göstermek lütfunda bulunan Türk tarih kurumunun bu emsalsiz iltifatını, diğer evci arkadaşlarımız için de kıymetli bir teşvik adetmeği çok yerinde bir düşünce sayar ve kurumun bu lütfkâr hareketine karşı derin şükran duygularımızı bu vesile ile deteyid etmek isteriz.

**

Bican efendi tam tipini bulmuştu. İbnürrefik te belki bu insanı bu kadar düşünmüştür.

Faika - Tahir ayrılıp sonra buluşmak isteyen iki insan haleti rakiyesini hareketlerle çok iyi göstermişlerdir. Suvdi - Nesibe çöp çatma işini büyük bir maharetle becermişlerdir..

Necmi - Mahmure işleri ve temsildeki yaşları icabı toyluklarını göstermişlersede sonunu balla bağlamışlardır.

Oynanan her iki eserinde civardaki yankıları pozitifdir. Temsil yapan arkadaşları için bu bir çalışma kaynağı olmalıdır.

Çıkan tenkitler genel olarak bu çalışmalarını alkışlamaktadır. Küçük bazı hataların düzeltilmesini istemekten daha makul ne olabilir

Yalnız bu konu üzerinde satırlarını bitirmeden tenkid yapan arkadaşlara derim ki eseri görmek کافی değil, kitaplarını da okumalıdır...

HALKEVİMİZİN MART AYI İÇİNDEKİ FAALİYETİ

1 — Mart ayı içinde kitap odamıza okuyucu olarak 564 yurddaş gelmiştir.

2 — Dil, edebiyat şubemizin tertip ettiği konferanslardan bu ay içinde: Ahmet Öner Türk tarafından (Türke doğru), İbrahim Gökçen tarafından (Atatürkün hayatı) mevzularında iki konferans verilmiştir.

3 — Güzel sanatlar şubemizin temsil şubesiyle birleşik çalışmalarını devam ettirmiştir. Pazar günleri mandolin kursu, Perşembe günleri piyano kursu muntazaman yapılmıştır.

Ev sahnesinde ortaokul talebeleri tarafından 13 - 14 - 15 Mart 943 günleri (Paradelisi) piyesi temsil edilmiş ve temsil programı halk türkü ve oyunlarıyla zenginleştirilmiştir.

Evimiz temsil şubesi tarafından, İbnürrefik Ahmet Nurinin ölümünün sekizinci yıldönümünü münasebetile, 20 ve 21 mart geceleri (Hissei Şayia) piyesi temsil edilmiştir.

4 — Ev spor sahasında evci sporcularımız her gün muayyen ekzersizlerini yapmışlardır.

5 — Sosyal yardım şubemizin 200 fakir okul talebesine hergün birer öğün sıcak yemek tevziatı ay içinde de muntazaman yapılmıştır.

Ev dispanserinde, evci doktorlarımız tarafından 78 yurddaş muayene edilmiştir.

Kitabın adı

- 1 — Yeni Hayat
- 2 — Altın Işık
- 3 — Kızıl Elma
- 4 — Ziya Gökalp
- 5 — Salavin'in ruznamesi
- 6 — Bay Ganü Balkanski
- 7 — Zihni hesap kaideleri
- 8 — Rus hikâyeleri
- 9 — Sıkıntı
- 10 — Kaçak
- 11 — Çarın çizimleri
- 12 — Angel dayı
- 13 — Tarihten çizgiler
- 14 — Dil bahisleri 2 cilt
- 15 — Hava ve kimya harbi.
- 16 — Tekstil sanayiinde istihsal ve randıman
- 17 — Ticari malûmat ve bankacılık
- 18 — Işık, tiyatro, sinema
- 19 — Pratik betonarme
- 20 — İtalya tarihi 2 Cilt
- 21 — Beden terbiyesi mevzuatı
- 22 — Türkiye bibliyografyası

6 — Mart ayı içinde 75 yurddaşın devam ettiği ve iki öğretmen tarafından idare edilen bir pasif korunma kursu açılmıştır.

İngilizce lisan kursları haftanın pazartesi ve cuma günleri beş sınıf 1a'inde faaliyetine bu ay içinde de devam etmiştir. Ayrıca Dr. Hamid Ataman tarafından idare edilmek üzere bir Almanca lisan kursu açılmıştır. Dersler salı günleri saat 19 dan 20 ye kadar verilmektedir.

7 — Kitapsaray ve müze tarih şubelerimizin de mart ayı içinde faaliyetleri verimli olmuştur.

Memleket kültür hayatında önemli bir hareket uyandıran ve evimizin 9 sayılı yayını teşkil eden (17 nci asırda Manisa da ziraat, ticaret ve esnaf teşkilatı) adlı eser yurddaşlarımızın faydalarına bırakılmıştır.

Mahalli tarih tetkiklerine devam edilmiş şehit müzesine yardımcı çalışmalar yapılmıştır.

Manisayı Bizanslılardan fetheden Sıruhan bey türbesinin yeniden tamiri için teşebbüse geçilmiştir.

Mart ayı içinde evimizde başka teşekküllere ait iki kongre ve 5 toplantı kaydedilmiştir.

Ev kütüphanesine mart ayı içinde aşağıda isimleri yazılı kitaplar temin edilmiştir.

Yazarın adı

- Ziya Gökalp
- « «
- « «
- Hilmi Ziya Ülken
- Halit Fahri Ozansoy terceme
- Ömer Kaşif Nalbandoglu terceme
- Kirkor Kömürciyan
- Hasan Ali Ediz terceme
- Mustafa Nihat Özün terceme
- Nejat Sender, Fikret ürgüp terceme
- Hasan Ali Ediz terceme
- Yaşar Nabi terceme
- Salih Erimez
- Dr. Tahsin Banguoğlu
- H. Kadri Dirim, İ. Kemal Erksal
- Osman İrtem
- Kirkor Kömürciyan
- Fehmi Manguoğlu
- Zihni Arısoy
- Galip Kemali Söylemezoğlu terceme
- Nafiz Ergeneli, Nuri Tuna
- (942 - II - III - IV) 3 cilt.

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevi	Derginin Adı	Halkevi	Derginin Adı
G. Antep	Başpınar	Zonguldak	Karaelmas
Çorum	Çorumlu	Balıkesir	Kaynak
Kars	Doğuş	Konya	Konya
Kayseri	Erciyeş	Samsun	19 Mayıs
İzmir	Fikirler	Afyon	Taşpınar
Manisa	Gediz	Antalya	Türk Akdeniz
L. dana	Görüşler	Isparta	Ün
Eskişehir	Halkevi	Bursa	Uludağ
Denizli	İnanç	Eminönü	Yeni Türk
Trabzon	İnan	Eminönü	H. B. Haberleri
Diyarbakır	Karacadağ		

Manisa Halkevi Neşriyatı

- 1 — Güneşi yakanların selâmı N. İLHAN BERK
- 2 — Zehirli gaz ve korunma tedbirleri Dr. ŞEVKET KIRBAŞ
- 3 — Manisa coğrafyası CENAP REFİK ORKON
- 4 — Halk zehirli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir. HALİT GİRAY
- 5 — Manisa Tarihi NEFİ VURAL
- 6 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikalar İBRAHİM GÖKÇEN
- 7 — Mimar Sinanın eserlerinden Muradiye Camii ÇAĞATAY ULUÇAY
- 8 — Manisadaki Sarâyî Âmire ve Şehzadeler Türbesi KÂMİL SU
- 9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilatı ÇAĞATAY ULUÇAY

YILLIĞI (180) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

"GEDİZ" in sayfeleri her münnevvere açıktır.

FIAT 1 (15)
KURUŞ

B a s a n :
GEDİZ Basımevi - Manisa